

Projekt założeń do ustawy o języku migowym

Ustawa o języku migowym i innych środkach wspierania komunikacji osób niesłyszących i niedosłyszących ma służyć wyrównywaniu szans oraz włączeniu w główny nurt życia społecznego osób niesłyszących i niedosłyszących.

Osiągnięcie tego celu będzie możliwe przez zapewnienie obsługi w języku migowym w kontaktach obywateli z instytucjami publicznymi, wykorzystanie nowoczesnych środków komunikacji tam, gdzie do załatwiania spraw obywatele słyszący korzystają z połączeń telefonicznych, kształcenie w zakresie języka migowego, ułatwienie dostępu do informacji w przekazie telewizyjnym, zapewnienie innych środków wspierania komunikacji ustnej.

Poza wykonywaniem obowiązków nałożonych niniejszą ustawą władze publiczne w swoich dziedzinach inicjują i wspierają działania mające na celu likwidację barier w komunikowaniu się osób niesłyszących i niedosłyszących. W szczególności dotyczy to wspierania dobrych praktyk podmiotów zapewniających obsługę ludności w języku migowym i z użyciem środków wsparcia komunikacji ustnej, a także upowszechniania nauki języka migowego wśród osób zatrudnionych w oświacie, szkolnictwie wyższym i instytucjach prowadzących politykę społeczną.

Tytuł ustawy – propozycje

- Ustawa o polskim języku migowym i ułatwieniach w komunikacji dla osób niesłyszących i niedosłyszących
- Ustawa o polskim języku migowym i środkach wsparcia komunikacji ustnej dla osób niesłyszących i niedosłyszących

I. Część ogólna

1. Cele regulacji

- Ustawa określa zasady używania polskiego języka migowego i innych sposobów komunikacji w stosunkach obywateli z organami administracji publicznej – rządowej i samorządowej – oraz jednostkami organizacyjnymi im podległymi.
- Ustawa określa obowiązki innych podmiotów niż wymienione powyżej w zakresie zapewnienia komunikacji dla osób niesłyszących i niedosłyszących, w tym posługujących się językiem migowym.
- Ustawa reguluje używanie innych środków wsparcia komunikacji ustnej, stosowanych przez osoby niesłyszące i niedosłyszące, bez względu na to, czy posługują się one językiem migowym.

W szczególności ustawa ma na celu zapewnienie osobom uprawnionym:

- możliwości korzystania z tłumacza języka migowego,
- możliwości załatwiania spraw i uzyskiwaniu informacji w języku migowym od osób reprezentujących lub działających w imieniu zobowiązanych podmiotów, jednostek lub instytucji,
- możliwości korzystania z nowoczesnych środków wsparcia komunikacji ustnej, w tym technologii komunikacyjnych (SMS, komunikacja elektroniczna) na prawach równych z osobami korzystającymi z połączeń telefonicznych przy załatwianiu spraw i uzyskiwaniu informacji oraz w kontakcie ze służbami publicznymi,
- dostępu do przekazów telewizyjnych w wersji dla osób niesłyszących.

Dodatkowo, ważnym elementem ustawy jest zapewnienie członkom rodzin i innym osobom wspierającym funkcjonowanie osób uprawnionych możliwości nauki języka migowego.

2. Zasady regulacji

- Władze publiczne wspierają wszystkie osoby uprawnione w likwidowaniu barier w komunikowaniu się, zgodnie z ich wyborem i potrzebami.
- Władze publiczne wspierają działania osób fizycznych, instytucji publicznych, osób prawnych, organizacji, fundacji i stowarzyszeń, mające na celu likwidowanie barier w komunikowaniu się, zgodnie z wyborem i potrzebami użytkowników i podopiecznych tych jednostek.
- Wybór metody komunikowania się osoby niesłyszącej i niedosłyszącej jest jej wyłącznym i niezbywalnym prawem
- W przypadku osoby niepełnoletniej o jej sposobie komunikowania się decydują wyłącznie jej rodzice (opiekunowie prawni).

2. Definicje:

- Polski język migowy – określenie standardu form wypowiedzi i komunikacji oraz poziomów (stopni) jego znajomości.
- Środki wsparcia komunikacji ustnej – w szczególności SMS oraz systemy telekonferencyjne z użyciem tłumacza.
- Osoby uprawnione – osoby niesłyszące i niedosłyszące oraz osoby nieme bez względu na orzeczony stopień niepełnosprawności.
- Członkowie rodzin – według zasad prawa rodzinnego.
- Osoby wspierające – małżonkowie, osoby sprawujące opiekę nad osobami uprawnionymi.
- Instytucje publiczne – organy administracji publicznej (państwowe i samorządowe) oraz jednostki organizacyjne im podległe z wyłączeniem szkół.
- Służby ratowniczo-interwencyjne – pogotowie ratunkowe, straż pożarna, policja, straż miejska, a w ustalonym zakresie także pogotowie gazowe, ciepłownicze i energetyczne, WOPR, TOPR, OHP i inne.

3. Zakres przedmiotowy:

- Zasady i tryb ustalania standardu komunikacji w języku migowym,
- Uprawnienia do korzystania z języka migowego oraz z innych form komunikacji za pomocą technik telekomunikacyjnych w relacjach z instytucjami i urzędów oraz podległymi im jednostkami (służbami) oraz wynikające stąd obowiązki tych instytucji i uprawnienia obywateli;
- Uprawnienia osób wspierających osoby posługujące się językiem migowym i innymi formami komunikacji do bezpłatnej (lub częściowo odpłatnej) nauki języka migowego i związane z nimi obowiązki władzy publicznej.
- Status tłumacza języka migowego oraz związane z nim obowiązki i uprawnienia;
- Obowiązki nadawców telewizyjnych w zakresie udostępniania przekazu telewizyjnego w formie odpowiadającej potrzebom osób uprawnionych;
- Sposób finansowania kosztów (zobowiązani i źródła) wykonywania obowiązków określonych w ustawie.

II. Język migowy

1. Standard języka migowego

- Ustalanie standardu komunikacji w języku migowym powierza się Narodowej Radzie Języka Migowego.
- Zasady i tryb powoływania Rady oraz wykonywania zadań przez Radę określi rozporządzenie Rady Ministrów.
- W skład Rady wchodzi 11-15 ekspertów w zakresie języka migowego i innych form komunikacji osób niesłyszących.
- Członków Rady powołuje Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w uzgodnieniu z Ministrem Edukacji Narodowej i Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Kadencja Rady trwa 3 lata. Odwołanie przed upływem kadencji jest możliwe tylko w przypadkach enumeratywnie wskazanych w ustawie.
- Rada ustala i upowszechnia standard języka migowego w szczególności poprzez opracowywane i publikowane rekomendacje komunikacji w formie języka migowego. Rekomendacje są wiążące w szczególności w nauczaniu języka migowego, ustalaniu i poświadczaniu kwalifikacji tłumaczy oraz w udostępnianiu przekazu telewizyjnego.

2. Tłumacze języka migowego

- Tłumaczem języka migowego jest osoba, która zdała egzamin państwowy z języka migowego II stopnia i jest wpisana na listę tłumaczy języka migowego prowadzoną przez wojewodę.
- Tłumaczem przysięgłym języka migowego jest osoba, która zdała egzamin państwowy z języka migowego II stopnia i jest wpisana na listę tłumaczy przysięgłych prowadzoną przez prezesa sądu okręgowego.
- Szkolenie w zakresie języka migowego prowadzą: Polski Związek Głuchych, uczelnie wyższe, podmioty prowadzące działalność w formie szkół językowych na zasadach obowiązujących przy nauczaniu języków obcych.
- Egzamin państwowy z języka migowego przeprowadza państwowa komisja egzaminacyjna przy wojewodzie.
- Właściwy minister wyda rozporządzenie określające zasady nauczania języka migowego, przeprowadzania egzaminów, uzyskiwania uprawnień, zasad i trybu wnoszenia odwołań, prowadzonej przez wojewodę listy podmiotów uprawnionych do nauczania języka migowego, stawek za usługi tłumacza języka migowego oraz zasad tworzenia i działania Rady Tłumaczy Języka Migowego.
- Władze oświatowe w swoim zakresie działania wspierają i inicjują programy doszkalania zawodowego nauczycieli w zakresie języka migowego.
- Minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego w drodze rozporządzenia określi zakres nauki języka migowego w standardach nauczania dla szkół wyższych.

3. Nauka języka migowego

- Osoba uprawniona ma prawo do bezpłatnej nauki języka migowego w ustalonym minimalnym wymiarze godzin.
- Członkowie rodziny osoby uprawnionej mają prawo do bezpłatnej nauki języka migowego w ustalonym wymiarze godzin.
- Osoby wspierające osobę uprawnioną wskazane przez osobę uprawnioną, mają prawo do bezpłatnej nauki języka migowego na zasadach dotyczących członków rodziny.

- Szkolenie w zakresie języka migowego prowadzą: Polski Związek Głuchych, uczelnie wyższe, podmioty prowadzące działalność w formie szkół językowych na zasadach obowiązujących przy nauczaniu języków obcych.

III. Instytucje publiczne i służby ratowniczo-interwencyjne

1. Osoba uprawniona ma prawo żądać pomocy tłumacza języka migowego przy załatwianiu sprawy w instytucji publicznej. Koszt takiej usługi ponosi instytucja publiczna.
2. Osoba uprawniona zamierzająca skorzystać z pomocy tłumacza języka migowego zawiadamia o tym instytucję publiczną pisemnie, faksem, pocztą elektroniczną lub SMS-em albo przez osobę wspierającą nie później niż na 3 dni robocze przed terminem załatwiania sprawy z potrzebną pomocą tłumacza.
3. Instytucja publiczna ma obowiązek zapewnić usługi tłumacza języka migowego we wskazanym przez osobę uprawnioną terminie lub innym terminie uzgodnionym z tą osobą – z zastrzeżeniem pkt. 4. W razie niezapewnienia usług tłumacza przez instytucję publiczną – osoba uprawniona ma prawo skorzystać z usług wybranego przez siebie tłumacza. Koszt takiej usługi ponosi instytucja publiczna z środków własnych.
4. Instytucja publiczna może wyznaczyć jeden stały dzień w tygodniu na załatwianie spraw za pomocą tłumacza języka migowego.
5. Wojewoda w swojej siedzibie oraz na stronie internetowej publikuje listę uprawnionych tłumaczy języka migowego z obszaru województwa wraz z danymi kontaktowymi.
6. Każda instytucja publiczna poza numerem telefonu stacjonarnego posiada numer telefonu pozwalający osobom uprawnionym na wysyłanie zapytań (z podaniem nazwiska/ numeru sprawy) i uzyskiwanie odpowiedzi przez SMS, publikowany w siedzibie tej instytucji, na jej stronie internetowej i na wszystkich drukach zawierających dane teleadresowe instytucji.
7. Pracownicy instytucji publicznych oraz służb ratunkowo-interwencyjnych, posiadający ukończony kurs języka migowego, otrzymują dodatek do wynagrodzenia z tytułu znajomości tego języka.
8. Służby ratowniczo-interwencyjne poza zwykłymi numerami alarmowymi, posiadają również numery umożliwiające odebranie zawiadomienia przez SMS, z zachowaniem zasad weryfikacji zgłoszeń.

IV. Przekaz telewizyjny

Nadawcy telewizyjni, posiadający koncesję do nadawania na terenie całego kraju, mają obowiązek w ciągu każdej doby do zapewnienia przekazu w formie dostępnej dla osób niesłyszących, czyli z tłumaczem języka migowego oraz z napisami, co najmniej:

- 1) jednego głównego wydania wiadomości (programu informacyjnego),
- 2) jednego filmu emitowanego w czasie najwyższej oglądalności.

V. Koszty

1. Koszty korzystania przez obywatela z pomocy tłumacza języka migowego w instytucji publicznej ponosi ta instytucja ze środków własnych.
2. Koszty nauki języka migowego określonej finansowane będą w znacznym zakresie z PFRON z ewentualnym udziałem środków samorządowych.
3. Koszty wyposażenia instytucji publicznej w system umożliwiający komunikację za pomocą innych form komunikacji i utrzymanie tego systemu ponosi ta jednostka ze środków przekazanych na ten cel z budżetu państwa (lub odpowiednio samorządu).
4. Służby ratowniczo-interwencyjne otrzymują dodatkową dotację na pokrycie kosztów zapewnienia komunikacji dla osób uprawnionych.
5. PFRON w ramach posiadanych środków wspiera działania mające na celu likwidację barier w komunikacji, w szczególności dotyczy to wyposażenia w sprzęt wspierający komunikację ustną (np. specjalne aparaty telefoniczne).

VI. Ustawy powiązane:

- ustawy samorządowe – przepisy dotyczące funkcjonowania urzędów,
- ustawa o ustroju sądów powszechnych – w zakresie zapewnienia obsługi tłumacza języka migowego (nie jako biegłego, ale jako tłumacza),
- ustawa o tłumaczach przysięgłych – likwidacja wyłączenia tłumaczy języka migowego spod ustawy, natomiast wyłączenie w stosunku do nich obowiązku ukończenia studiów wyższych,
- ustawa o radiofonii i telewizji – limity dotyczące przekazu tłumaczonego na język migowy i przekazu opatrzonego napisami,
- ustawa o Policji i inne przepisy określające zasady funkcjonowania publicznych służb ratowniczo-interwencyjnych – w zakresie zasad funkcjonowania oraz wynagradzania pracowników,
- rozporządzenia dotyczące wynagradzania pracowników urzędów państwowych i pracowników samorządowych

VII. Wejście w życie ustawy

Ustawa wejdzie w życie w dwóch etapach:

- w pierwszej kolejności w zakresie powołania Narodowej Rady Języka Migowego, wdrożenia szkolenia i nadawania uprawnień tłumaczy języka migowego i nauki języka migowego oraz wprowadzania rozwiązań technicznych w zakresie komunikacji ze służbami publicznymi,
- w drugiej kolejności, na bazie powstałej w wyniku zrealizowania pierwszego etapu, powinna zostać zapewniona powszechna dostępność obsługi obywateli we wskazanych (zobowiązanych) instytucjach i urzędach oraz służbach interwencyjno-ratunkowych w języku migowym (w pierwszym etapie programy pilotażowe w wybranych instytucjach).

Pytania do rozważenia:

- Jak należy traktować osoby z niepełnosprawnością sprzężoną (osoby głuchonieme)?
- Czy należy tworzyć instytucję zajmującą się zagadnieniami audiodeskrypcji w celu upowszechniania środka wspierania komunikacji w przekazie telewizyjnym? (na przykład na wzór hiszpański?)
- Jaki powinien być zakres działania numeru 112 w kontekście możliwości wprowadzenia środków wspierania komunikacji w kontaktach ze służbami ratowniczymi?

- Do czyich obowiązków należałoby prowadzenie ogólnopolskiej listy tłumaczy języka migowego (dane zebrane z województw)?
- Jakie działania „miękkie” są możliwe w celu wspierania idei upowszechniania języka migowego i innych środków wspierania komunikacji?
- Czy warto przynajmniej w nieznacznym stopniu zmniejszyć obciążenia na rzecz PFRON u przedsiębiorców mających w EKD handel i usługi, w związku z zatrudnianiem osób posługujących się językiem migowym? Celem byłoby wspieranie zatrudnienia pracowników mogących obsłużyć klientów posiadających bariery w komunikacji a nie tylko wspieranie zatrudniania osób niepełnosprawnych posługujących się językiem migowym?